

Külföldet! Tanterveink túlszárnyalták az akkor szintén híres — németországiakat is (l. *Ernyey* kutatását). Ifjúságunk igen nagy számban kereste fel a Külföld, elsősorban Olaszország és Franciaország egyetemét is. Míveltségünk alapjait Dél felől kaptuk.

1671—7-es időben *Paterson János* eperjesi orvos sajátkezelével készítette összetett nagyítóval, microscopiummal dolgozott, amit le is írt (in *Observ. in Ephem. II. p. 193*). *Paterson János* találmánya egyidejű *Leeuwenhoek* kísérleteivel, de független tőle! Már *Paterson* előtt is dolgoztak microscopiummal, hiszen *Lippay János* magyar primás maga is microscopizált — miként *Bonanus*-hoz 1658 XI. 16-án Nagyszombatban írott levele sorai bizonyítják: „nitimur multum experientia tubis opticis“. És ekkor már több botanikusunk használta a nagyítót herbariumi etc. vizsgálatokhoz (l. *Ernyey CVII—CVIII. Pótf. : 122 etc.*) Mi mind csak *Marcello Malpighi*-re hivatkozunk, aki 1675-ben hozta be tudvalevőleg a növényanatomiai vizsgálatokhoz a microscopiumot s feledjük, hogy ha kezdetleges is vala — de *Lippay János* nagyító vizsgálatai mégis úttörők valának!

Legfőbb bajunk az, hogy tönkre mentek, megsemmisültek régi írásaink, emlékeink, csak 1—2 útlásból, megemlékezésből tűnik ki, hogy bizony nem állottunk mi akkor sem sokkal hátrább a Külföldnél!

Még csak az sem igaz, hogy mi asszonyainkat rabszolgaságban tartottuk! A suffragett-ek ezt sem vehetik a szemünkre. Engedtük dolgozni. Nem tehetünk róla, hogy a kiválogatódás során csak kevés egyed vált ki. *Széki Teleki József* grófnő (szül. 1700., meghalt 1759) behatóan foglalkozott a botanikával, miként a saját maga írta életrajzból: „Gróf Bethleni Bethlen Kata életének maga által való rövid leírása“-ból kitűnik.

Volt, igaz, nálunk is ellanyhulás egy-egy emberöltőn át, így pld. a svéd tudós: *Linné Károly* működése idején. De aztán jött a fellendülés és bizony bizony kárpótlódott eltespedésünk. *Kitaibel Pál* neve a „Descriptiones et icones plantarum rariorum Hungariae“, 1802—12. mű révén, örök dicsősége marad a magyarnak.

Tellett belőlünk a Külföldnek is; ott van a bryologia atyamestere: *Hedwig János* (1730—1799.) A Cenk fővében látott napvilágot, aki amikor Leipzig-ban megszerezte orvosi oklevelét, házajött Brassóba, s ott akart megtelepedni. De mivel az akkori törvények szerint csupán a Wienben promoveáltak practizálhattak Erdélyben, kénytelen vala Külföldre menni. Egyik legkiválóbb szaklapunk az ő nevéből kapta címét („*Hedwigia*“). Voltak *Benkő József*-eink, *Lumnitzer István*, *Földi János*-aink és a t. — *Diószegi Sámuel* „Magyar fűvészkönyve“ (1807.) nagy jelentősége a mű megjelenésének 100. évfordulója alkalmából tartott emlékbeszédek során (l. Növ. Köz. VI. 1907: 73—99.) még friss emlékeztünkben lehet! *Mauksch Tamás*, *Heuffel János*, *Endlicher István László*, *Brassai Sámuel*, *Gelsei Biró Farkas*, *Vajda Péter*, *Sadler József*, *Dorner József*, *Janka Viktor* és még egész sereg kiváló név viselője — csak miénk volt! És már legnagyobbbrészt a mi időnkbe esik a következő nagyjaink elhunytá: *Fábry János*, *Jurányi Lajos*, *Haynald Lajos*, *Bothár Dániel*, *Hazslinszky Frigyes*, *Pantocsek József*, *Kanitz Ágost*, *Scherffel V. A.*, *Alföldi Flatt Károly*, *Borbás Vince*, *Simonkai Lajos* és a t.

Micsoda ritka, eredeti magyar tehetség volt *Herman Ottó*. Megbecsülte mindenki életében? Hát jelenben talán megbecsüljük nagy szellemeinket? Bizony nem! Öröme a magyarnak, ha a „szó különbözik“ . . . Mily polcra emelte volna — mondjuk az angol — *Biró Lajos*-t, az új quineai kutatót, ha az ő vére csergedezne benne?

Itt nálunk szegény öreg *Biró Eajos* bátyánk majdnem éhen hal!

Ákár a közeli, akár a távolabbi Múlt-ba nézünk tehát vissza, nem látjuk azt igazolva, amit pld. *Gaál István* i. t. barátomon át is a közvélemény szokott hangoztatni, hogy mi nekünk csupán négyes fogaton, agáron, asszonyon járt csupán az eszünk. Megállottuk ott is a sarat, az igaz; ha elő kellett venni a kardot, kivágluk mi ott is a rezet. Az úri foglalkozást sem vetettük meg (csak abban tévednek nagyon ellenségeink, ha ezt csupán üres léha időtöltésnek minősítik; a sólymász, agarász etc. tulajdonképpen a békés időkben nélkülözött „fegyvergyakorlat“-ok hiányérzetéből és az állattenyésztés kedvenc foglalkozásából magyarázható). De azért minden időben egyaránt meg voltak miénkünk is a szellemi nagyjaink. Meg, mert a művelődés bizonyos réteget mindig áthatott a mi társadalmunkban is. Nem válogatódott bezzeg ki régen az oláh-ból senki, csupán most újabban látják be a cultura nagy előnyét! Keserves ugyan hallani, már-már a hátunk mögött, az oláh és a t. kordéja (azaz igazában lopott hintaja) kerek zörgését, de azért én mégsem ijedek meg! A hosszú és nehéz úthoz nem szokott, zabbal feltüzelt gebe viszi ugyan egy ideig a drága terhet, de mikor majd a kocsis vállát megveregető nagy gazda önérdékből már részben nem buzdít, részben meg a kocsis, meg a ló maga is kifárad a neki szokatlan, új munkában, — egyszerre fog felfordulni a dög, s veti majd szét mind a négy lábát, roncsosá törve a hitvány, hirtelenében összeizkábált alkotmányt . . . Mert kell még I g a z s á g-nak lenni e Földön! . . .

A FÖLD MELLÉRE HAJOLVA.

A földre hajlok, óriás barna melle
Halkan felpiheg a kéklő végtelenbe.

Teste itt-ott még fedetlen, vérhullt, barna,
Míg távol már üdezöld bársony takarja.

A nap lázasan ontja rá tüzsugarát
S kacagó virág nyújtja csókra az ajkát.

Ó föld, édesanyánk, ölelő koporsónk,
Jaj be hamar összetörök anyakorsónk!

Nekünk is, neked is Végzet a végzetünk,
Örök törvények parancsával születünk.

Mi szívünket hordjuk előre halomba,
S hogyha te is ledölsz önön sirhalmodba:

Mi fellázadunk s gyötrött, bűnös szívünkől
Uj embernek új világot emelünk föl.

ifj. Horváth János.

* **A Pesti tavaszi korzó** elevenedik meg a *Színházi Élet* legújabb számának lapjain. A legszebb pesti színésznők és a legelőkelőbb társaságbeli asszonyok képét közli a korzóról *Incze Sándor* népszerű hetilapja, amely ezen a héten már részletes beszámolót és pompás képeket hoz a Vigszínház és Herceg Ferenc nagysikerű ujdonságáról az Aranyborjuról. Egy szám ára 20 korona, negyedévi előfizetés 150 korona. Kiadóhivatal: Budapest, Erzsébet-körút 29.

* **Szegeden uri esáladnál**, menekült családból való 18 éven felüli jó erkölcsű leány kis gyermek mellé (bonne) azonnal alkalmazást nyerhet. Jelentkezhet az O. M. H. szegedi kirendeltségénél, Vásárhelyi-sugarút 2. szám.